

Konferanse med ministre i Haag:

Samfunnsnyttevurderinger av GMO-er og økt nasjonalt spillerom i EU?

Den 25.–26. november arrangerte nederlandske myndigheter en konferanse som et ledd i en prosess for å få på plass bedre prosedyrer og rutiner for EUs vurderinger av genmodifiserte planter til dyrking. Det sentrale spørsmålet var om EU skal inkludere sosioøkonomiske vurderinger, og åpne for at medlemslandene får større nasjonalt spillerom slik at de selv kan avgjøre om genmodifiserte organismer (GMO-er) skal dyrkes innenfor deres landegrensler?

Casper Linnestad

Konferansen samlet mer enn 250 deltakere innenfor politikk, forvaltning, vitenskap, landbruk, miljø- og forbrukerorganisasjoner og industri. Målet var å diskutere ulike syn på nåværende GMO-reguleringspraksis i EU.

Bakgrunn for møtet

I mars foreslo Nederland i EUs miljøråd og landbruksråd at medlemslandene selv skal få bestemme om GMO-er skal dyrkes på deres territorium. Forslaget innebærer at sosioøkonomiske vurderinger vektlegges. Mange mener at dette er et viktig og konstruktivt bidrag som kan være med på å bringe EU ut av en til tider fastlåst GMO-godkjenningssprosess. EU-kommisjonens president José Manuel Barroso har ønsket dette initiativet velkommen (se GENialt 3/2009).

Godkjenningsvedtakene i EU har i flere år vært fattet i EU-kommisjonen, fordi det ikke har vært enighet under GMO-avstemningene verken i komiteene eller i EU-rådet. Vedtakene er også omstridte, og når det nå er engasjement på høyeste politiske hold i EU for å bedre prosessen, viser dette hvor belastende saken er.

Nederland foreslår sosioøkonomiske vurderinger

Nederlands landbruks- og miljøvernministere stod som arrangører av konferansen. Landbruksminister Gerda Verburg åpnet med å si at det ikke var spørsmål om EU skulle dyrke GMO-er, men *når* og

I mat- og landbruksspørsmål veier hensyn til tradisjoner, kvalitet, mangfold og valgfrihet tungt for europeere. Foto: YAYMicro.com

hvordan. Samtidig trakk hun frem betydningen av at EU må sørge for at godkjenningssprosessene blir mer strømlinjeformete og forutsigbare. Hun viste til at Nederland har foreslått at samfunnsøkonomiske forhold i fremtiden skal inngå i EUs GMO-vurderinger. Hennes kollega, miljøvernminister Jacqueline Cramer, understreket imidlertid hvor komplisert det kan være å inkludere slike vurderingskri-

terier. Cramer sa at det da blir viktig å utvikle og definere klare kriterier for hvordan sosioøkonomiske forhold skal tas inn og vurderes.

COGEM-rapport

Tidligere i år bad miljøvernminister Cramer den nederlandske rådgivende komiteen COGEM om å se nærmere på og utvikle vurderingskriterier som kan inngå i en

Binnenhof i Haag har vært Nederlands politiske senter og samlingspunktet for Parlamentet helt siden 1446. Byen var arena for konferansen i november der et nederlandsk forslag om å endre GMO-vurderingskriteriene i EU skulle diskuteres. Foto: wikimedia.org

bredere samfunnsmessig analyse. CO-GEM publiserte en rapport i november (se faktaboks). Utdrag av Bioteknologinemndas forslag til å vurdere bærekraft, samfunnsnytte og etikk inngår som et eget annekset i denne rapporten.

I den norske genteknologiloven er det bestemmelser om at man også skal vurdere hvorvidt produksjonen av en GMO er bærekraftig (dette kan også dreie seg om forhold i en annen verdensdel). Miljøvernminister Cramer mente at det i første omgang var fornuftig for EU å begrense vurderingene til å gjelde dyrkingen av GMO-er innen unionen. Etter å ha opparbeidet erfaring med å håndtere slike spørsmål, utelukket hun ikke at EU senere også kan utvide vurderingene til å gjelde forhold utenfor EU ved import av genmodifiserte produkter.

Komplekst

Direktøren i EUs miljøverndepartement (DG Environment), Karl Falkenberg, omtalte forslaget fra Nederland som interes-

sant, men advarte også om at sosioøkonomiske vurderinger er et svært komplekst område. Falkenberg understreket at vurderingene må være vitenskapelig baserte og etterprøvbare. Videre mente han det gjestod å se om sosioøkonomiske forhold kan innpasses i eksisterende lovgivning, eller om større juridiske endringer må til.

Trenger paradigmeskifte

Hans Herren fra Millennium Institute la så fram hovedpunktene i den såkalte IAASTD-rapporten (International Assessment of Agricultural Science and Technology for Development). Uavhengig av eventuell GMO-bruk pekte Herren på helt fundamentale problemer knyttet til moderne landbrukspraksis. Gitt at godene fordeles stadig skjevare i verden, at større avlinger skyldes økt bruk av innsatsfaktorer og at praksisen forringer vannkvalitet, jordsmonn og biodiversitet, mente han at det nå trengs et paradigmeskifte. Herren tok til orde for variert småskalalandbruk og økt offentlig støtte til videre planteforedling. Selv

mente han at maten er altfor lavt priset, og han syntes det er «vanvittig» at soya fraktes helt fra Argentina «for å føre griser i Europa». Herren trakk frem at store endringer krever politisk mot.

Etiske vurderinger

Julian Kinderlerer, Cape Town University, orienterte så om en rapport fra EGE (European Group on Ethics in Science and New Technologies), en EU-gruppe som i 2008 har vurdert etikk og utviklingen i landbruksteknologi. Kinderlerer viste til at EGE, fra et etisk ståsted, ønsker velkommen en utvikling som gjør at landbruksproduksjonen blir mest mulig bærekraftig. EGE ønsker ikke å utelukke genmodifiserte planter i denne sammenhengen, men tar til orde for at også andre teknologiske plattformer enn genmodifisering burde evalueres etisk.

«Sannhetsvitner»

Bønder fra både Europa og USA la frem sine brukererfaringer. En soyabonde på en 1500 dekar stor gård i Iowa i USA viste til

at de etter å ha gått over til å dyrke soya med genmodifiserte, sprøytemiddelresistente linjer, nå sparer inn 440 arbeidstimer i året. Fordi dyrkingen medfører redusert jordbearbeiding og sprøyting, reduserer de samtidig dieselbruken med 12 liter per dekar i året på sin gård. En spansk GMO-bonde var like entusiastisk da han delte sine erfaringer med tilhørerne. Han viste til at det i Spania dyrkes 760 000 dekar med genmodifisert, insektresistent mais i år og at han nå har større sikkerhet for avlingen enn tidligere.

Bruken av GMO-er applauderes ikke i alle leire, og konferansen ga også plass for andre syn. Fabio Boscaleri, fra organisasjonen GMO-Free European Regions Network, opplyste at det nå er 51 regioner fra Shetland til Kreta som har proklamert at de er GMO-frie soner. Boscaleri la vekt på at det er en samfunnsmessig kostnad ved å legge til rette for GMO-produksjon og konsum side om side med tradisjonell praksis.

Norsk presentasjon

I en sesjon som hadde til hensikt å gi eksempler på GMO-regelverk utenfor EU, holdt Bjarte Rambjør Heide fra Direktoratet for naturforvaltning en orientering om norsk lov og vår egen GMO-vurderingspraksis. Heide opplyste om at samfunnsmessig nytteverdi og bidrag til bærekraftig utvikling skal vektlegges ved norske GMO-vurderinger. Samtidig la han ikke skjul på at det er en utfordring for norsk forvaltning at søkere ikke bidrar med relevant informasjon i henhold til lovverket. Han poengterte at situasjonen er kompleks og krever mer forskning og innsamling av data. Innlegget ble supplert med en poster fra Bioteknologinemnda, som gikk nærmere inn på nemndas arbeid med å operasjonalisere vurderingskriteriene bærekraft, samfunnsnytte og etikk.

WTO-oppskrift på å si nei?

En ekspert på avtaleverket til Verdens handelsorganisasjon (WTO), Joost Pauwelyn, overrasket mange da han sa at internasjonale handelsavtaler ikke behøver å være til hinder for at man kan få medhold i å motsette seg import eller dyrking av en GMO basert på etiske og sosioøkonomiske forhold. Dette krever at man argumenterer via bestemte deler av WTO-avtaleverket. Pauwelyn understreket at en slik argumentasjon må underbygges godt.

Faktaboks:

Nederlandsk rapport:

Sosioøkonomiske vurderingskriterier for GMO

Den rådgivende nederlandske kommisjonen for genmodifisering (COGEM), har på oppdrag fra den nederlandske regjeringen foreslått at følgende temaer utvikles videre og blir en del av vurderingskriteriene i EU når man skal ta stilling til dyrking av GMO-er:

- Avlingsnivå og matkvalitet
- Økonomisk forsvarlighet
- Helse- og velferdsaspekter for bønder og forbrukere
- Lokal og generell mattilgang
- Kulturarv, hensyn til lokale skikker
- Valgfriheten til forbrukere og dyrkere

I rapporten fra i høst lister COGEM opp også helse- og miljøikkerhet og biodiversitet som sosioøkonomiske kriterier, men (deler av) slike hensyn inngår allerede i den eksisterende vurderingspraksisen i EU etter utsetningsdirektiv

Foto: Istockphoto.com

2001/18 og forordning 1829/2003. Blant grunnlagsdokumentene i COGEM-rapporten finner vi blant annet Bioteknologinemndas publikasjon om forslag til operasjonalisering av bærekraft, samfunnsnytte og etikk etter den norske genteknologiloven.

Videre lesning og lenke til COGEMs publikasjon finner du på www.cogem.net.

Ny fransk etikk-komité

Christine Noiville fortalte om en ny fransk komité, Haut Conseil des Biotechnologies, som skal gi råd til den franske regjeringen i spørsmål om gen- og bioteknologi. Komiteen ble etablert våren 2009 og er delt inn i én naturvitenskapelig seksjon og én del som skal vurdere sosioøkonomiske og etiske forhold. Bioteknologinemnda har en tett dialog med denne komiteen og spiller for tiden inn sine erfaringer.

Ministermøte

Ministre og representanter fra 13 EU-medlemsland holdt et eget møte i tilknytning til konferansen. I en rundebordsdiskusjon ble det diskutert om nasjonal selvbestemmelse i GMO-dyrkingssaker skal innføres, og om sosioøkonomiske vurderinger skal inkluderes. Under avslutningen av konferansen sa landbruksminister Verburg at hun oppfattet støtte fra de fleste

andre medlemslandene i å gå videre med den nederlandske tilnærmingen, men at det var helt åpent om sosioøkonomiske vurderinger skal bli en del av dagens vurderingsprosess, eller om de skal gjøres på nasjonalt nivå først etter at sentrale EU-vedtak er fattet.

Norge – fra annerledesland til foregangsland?

Bioteknologinemnda vil følge de videre diskusjonene i EU på dette området. Så langt har ikke vurderingskriteriene bærekraft, samfunnsnytte og etikk like høy status i GMO-lovverkene rundt om i verden som i Norge, men hvis dette får utvikle seg videre, kan vi få bedre tilgang på relevant informasjon og bedre muligheter til å forvalte vårt eget lovverk.

For mer om konferansen i Haag, se www.min-lnv.nl/gmoconference2009